

Adatvédelmi hatásvizsgálat időszakos felülvizsgálatának lehetséges szempontjai pilóta nélküli állami légi járművekkel végzett adatkezeléseknél

Possible aspects of the periodic review of data protection impact assessment for data controlling with state-used unmanned aerial vehicles

dr. Poldauf Gábor r. százados
Készenléti Rendőrség
adatvédelmi tisztviselő
Email: poldaufg@kr.police.hu
ORCID: -

Bevezetés

Az adatvédelmi hatásvizsgálat jogintézménye a múlt század vége óta szerves részét alkotja a személyes adatok kezelésével kapcsolatos eljárásrendeknek és nélkülözhetetlen eszköz a kockázatok előzetes felméréséhez, mérsékléséhez. A személyes adatok kezelése azonban dinamikus társadalmi és szervezeti környezetben valósul meg, az időmúlás nem csupán az adatok pontosságára hat, de magával hozhatja az adatkezelés feltételeinek megváltozását is. Az általános adatvédelmi rendelet – a GDPR – kockázatközpontú megközelítése megköveteli, hogy az adatkezelők proaktív módon lépést tartsanak az ilyen változásokkal és szükség esetén revízió alá vonják korábbi megállapításaikat, felülmérlegeljék tevékenységük megváltozott feltételek melletti kockázatait. Jelen írás egyfajta keretrendszerként vázol fel erre, amely iránymutatóként szolgálhat az adatvédelmi szakterületeknek az adatvédelmi hatásvizsgálat felülvizsgálatánál akkor, ha az adatkezelés eszközeül pilóta nélküli állami légi járművek szolgálnak.

Introduction

Since the end of the last century, the legal institution of the data protection impact assessment has been an integral part of the procedures related to the management of personal data and is an indispensable tool for the preliminary assessment and mitigation of risks. However, the processing of personal data takes place in a dynamic social and organizational environment, the passage of time not only affects the accuracy of the data, but can also bring about changes in the conditions of data processing. The risk-focused approach of the General Data Protection Regulation – the GDPR – requires data controllers to proactively keep up with such changes and, if necessary, revise their previous findings and assess the risks of their activities under changed conditions. This paper outlines a kind of framework for this, which can serve as a guideline for the data protection specialist areas in the review of the data protection impact assessment when state-used unmanned aerial vehicles are used as a means of data management.

Kulcsszavak: hatásvizsgálat, felülvizsgálat, ellenőrzés, drón, kockázat

Keywords: impact assessment, periodic review, control, drone, risk

Fő rész

A korábbi adatvédelmi hatásvizsgálat időszakos ellenőrzésénél, felülvizsgálatánál, a megfelelő eljárásrend meghatározásának első lépése, hogy a két folyamatot fogalmilag elhatároljuk, mivel azok eltérnek egymástól. A hatásvizsgálat kockázatközpontú elemzést jelent, amely a tervezett adatkezelés felett biztosít előzetes kontrollt. A hatásvizsgálat intézményét mind a GDPR, mind az annak szabályait kiegészítő Infotv¹ egyértelműen meghatározza. A GDPR 35. cikke a norma általános keretei között adta részletességgel írja körül, hogy mikor, hogyan és milyen minimális tartalommal kell az ilyen elemzést elvégezni. Az Infotv. 25/G. §-25/H. § szakaszai hasonló részletességgel bírnak a törvény sajátos hatálya alá tartozó adatkezeléseknél végzett hatásvizsgálatokra, továbbá a GDPR-t kiegészítő szabályokat rögzítene a nemzeti felügyeleti hatóság² idevágó feladatai kapcsán is. A felülvizsgálat ennek a korábbi folyamatnak az ellenőrzése, amelyet a GDPR 35. cikk (11) bekezdés egyetlen mondatban ír körül csupán, míg az Infotv szabályai egyáltalán nem is térnek ki rá. Az adatkezelő az ilyen eljárásban a korábbi hatásvizsgálat kapcsán értékeli azt, hogy adatkezelése az ott meghatározottaknak megfelelően történik-e, avagy sem. [3. dia]

A pilóta nélküli állami légi járművekkel – köznapi elnevezéssel: drónokkal – végett adatkezelés fokozottan kitett a kockázatoknak. Ez a technológia a személyes adatok gyűjtésének olyan formáját jelenti, amely önmagában is megköveteli az állami adatkezelők fokozott figyelmét a megfelelőségi feltételek biztosítása érdekében. Az így végzett adatkezelésre vonatkozó hatásvizsgálat időszakos ellenőrzésénél mind a korábban feltárt kockázatok, mind az esetleges újak megítélésénél fontos szempont, hogy miként viszonyul a mindenkori társadalom a drónokhoz, mint az adatkezelés eszközeihez.

Általánosságban elmondható, hogy egy társadalom csak olyan eszközöket képes befogadni és csak azok fennmaradását tűri, amelyek összhangban vannak érdek- és értékrendszerével.³ Az emberi méltóságra épülő társadalmi- és jogrendszerekben az ismeretlen technológiák léte azt az igényt hívja életre, hogy a technológiai fejlődés ne ássa alá az emberi szabadságjogokat. Az erre adható, adekvát jogi válasz nem csak felértékeli a technológia jelentette kockázatokat, de meggyőződik azok létéről, ténylegességéről is.⁴

A drón, mint technológia és a társadalom kölcsönhatásában azt kell vizsgálnia az adatkezelőknek, hogy az adatgyűjtésre alkalmazott eszközök műszaki jellemzői vagy alkalmazásuk módja és környezete mennyit változott ahhoz képest, amikor hatásvizsgálat alá vonták azokat, és e változások nyomán ismeretlenként jelennek-e meg ezek az eszközök az őket körülvevő társadalmi környezet számára. [4-5. dia]

Arra a kérdésre, hogy mikor kell intézkedni a hatásvizsgálat revíziójára, a GDPR már hivatkozott 35. cikk (11) bekezdése ad általános iránymutatást. Ennek értelmében a felülvizsgálatot szükség szerint, de legalább a kockázat változása esetén végre kell hajtani.

¹ Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény.

² Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság.

³ A megállapítás eredetileg Friedrich Hegeltől származik. Idézi Szűts Zoltán „*Online*” című munkájában (Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2018. 144. oldal).

⁴ Dr. Tóth András: *Az ismeretlen technológiák jogi kihívásai* in Klein Tamás – Tóth András: *Technológia jog-Robotjog-Cyberjog* (Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2018., 23. oldal).

A „szükség szerint” általános fordulatának körébe sorolhatók jellemzően az adatkezelők belső adatvédelmi szabályzataiban található, kötelező előírások vagy éppen a korábbi hatásvizsgálati dokumentumban az időszakos felülvizsgálat megtételére rögzített feltételek. A kockázatok megváltozásánál, mint a hatásvizsgálat ellenőrzésére okot adó, másik körülménynél az adatkezelőnek célszerű a GDPR 84. preambulumbekkezdésében felsorolt szempontokat figyelembe venni. Így vizsgálni kell, hogy felmerült-e új kockázat az adatkezeléssel összefüggésben, illetőleg a már feltárt kockázatok egyedisége, forrása, jellege, esetleg súlyossága megváltozott-e. [6. dia]

Mind az új kockázatok megállapításához, mind a meglévő kockázatok változásának mérlegeléséhez az előzetes kockázatértékelés jelenti a megfelelő módszert. Az ehhez szükséges adatokat célszerű megfelelő előkészítés mellett, de váratlanul beszerezni, mivel az ilyen végrehajtás biztosítja a lehető legtöbb információt, amelyet azután értékelni lehet.⁵ A kockázatok felméréséhez legalább vizsgálni kell, hogy a korábban azonosított kockázatok fennállnak-e még, változtak-e az adatkezeléshez kapcsolható adatkezelési műveletek, vannak-e új adatkezelési célok, változott-e az adatbiztonsági környezet, illetőleg elemezni kell, hogy a hatásvizsgálatban nevesített kockázatok kezelésére bevezetett intézkedések miként működnek. [7-9. diák]

Az új célok, új adatkezelési műveletek az adatkezelés végrehajtásának módját befolyásolják és e körben az adatkezelőnek részletesebben kell vizsgálni, hogy a jogszerűség és tisztesség feltételeinek alapelvi követelményén túl, a megváltozott végrehajtás révén, a drón alkalmazása milyen formában és milyen mértékben befolyásolja az egyén magánszféráját.

Magától értetődően vizsgálat tárgya az adatkezelés eszközeül szolgáló drón műszaki-technikai paramétereinek esetleges változása. Általánosságban kijelenthető, hogy a légi jármű működtetéséhez rendelkezésre álló energia mennyiségének növekedése önmagában kockázatot teremtő körülmény, mivel minél több időt képes a drón a levegőben tölteni, minél magasabbra repül, annál inkább képes huzamosabb és nehezen észlelhető adatgyűjtést végezni. Szintén az adatkezelési eszközzel összefüggő változások körében kell értékelni a drón repülési képességeinek minőségi változását vagy a működési jellemzők olyan módosulását, mint a távoli pilótákat segítő mesterséges intelligencia, az élő adást közvetítő kamerás nézet (First Person View – FPV), vagy éppen az adatkezelő által használt drónok mennyiségének nagyságrendi növekedése.

Az adatkezelés végrehajtásának változásánál vizsgálni kell az ún. kontextuális integritás sérelmét is. A fogalom röviden azt jelenti, hogy az emberi egyén minden szituációs környezetben meg tudja ítélni az információáramlás számára helyes módját. Ha ez a megítélés nem lehetséges az egyén számára, avagy az adatkezelő oldalán információs túlhatalom jelentkezik, úgy az adatkezelés eleve olyan behatással bír a magánszférára, amelyet további intézkedéssel kezelni kell. Viszonyításként itt le kell szögezni azt is, hogy közhatalmi szerveknél már a személyes adatok pusztán tárolása is a magánéletbe való beavatkozásnak minősül,⁶ így ennek a részkérdésnek a kellően differenciált vizsgálatához – ha arra mód van – célszerű pszichológiai szakterületet is bevonni a felülvizsgálati folyamatba. [10. és 12. diák]

⁵ „Minél váratlanabb egy esemény, annál több információt bordoz.” A számtalan kontextusban elhangzott információ- és adatbiztonsági alapelveket jelen írás szerzője Krasznay Csabának az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Jogi Továbbképző Intézetén elhangzott előadásában rögzítette, 2018 szeptemberében.

⁶ Szabó Endre Győző: *A védelmi lépcső elmélete. A GDPR védelmi szintjeinek elemzése* (Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2022., 47. oldal).

Az adatbiztonsági környezet megváltozását eredményezi a drón ún. rendszerlemeinek módosulása. A rendszerlemek köréből ki kell emelni az alkalmazott felhőtechnológia vizsgálatát, mivel ennek változása adatszuverenitási – tehát a nemzeti adatvagyon feletti rendelkezési – kérdéseket is felvet, túlmutatva a személyes adatok védelmének szorosan vett szempontjain. Hasonlóan fontos vizsgálati kérdés a rendszerlemek kapcsán a drón működtetésében részt vevő személyek – mindenekelőtt a távoli pilóták – képességének és feladatellátási körülményeinek a vizsgálata. Itt értékelni kell a személyzet adatvédelmi és adatbiztonsági oktatásának minőségét és gyakoriságát, továbbá az ún. social engineering-típusú manipulációkkal szembeni kitettségüket is.

A drónt ugyan számos biztonsági kihívás érheti, azonban adatvédelmi szempontból csak azokat a lehetséges fenyegetéseket kell értékelni, amelyek az eszköz által gyűjtött adatok tulajdonságaira – bizalmasságukra, sértetlenségükre, rendelkezésre állásukra – jelentenek kockázatot. [10. és 11. diák]

A hatásvizsgálat ellenőrzésével kapcsolatos, összetett feladatokat célszerűen az adatvédelmi tisztviselőre kell bízni, mivel ő az a szakember, aki képzettségénél fogva képes értékelni a kockázatokat, továbbá lehetősége van a hatásvizsgálattal érintett adatkezelés huzamosabb időn keresztül történő felügyeletére, valamint a felülvizsgálati feladatok szervezésére. Ugyan a GDPR 39. cikkében felsorolt feladatkörök a hatásvizsgálat során csak tanácsadó és nyomonkövető szerepet határoznak meg a tisztviselők számára, azonban ezt minimumkövetelményként értelmezve,⁷ az adatkezelő szerveknek szabadságában áll ennél teljesebb szerepkört is biztosítani a tisztviselőknek mind a hatásvizsgálat, mind annak felülvizsgálata folyamatában. [8. diák]

Összefoglalás és következtetés

A személyes adatkezeléseket kísérő kockázatok dinamikus körülményt alkotnak, amelyet figyelemmel kell kísérni. Adatvédelmi szempontból ennek a folyamatnak lényegi eleme a hatásvizsgálat és annak időszakos ellenőrzése, felülvizsgálata. A drónok a magánszférába fokozottan beavatkozni képes adatkezelési eszközök. A segítségükkel végrehajtott adatkezelések hatásvizsgálatának időszakos ellenőrzésével az adatkezelő értékeli azt a társadalmi környezetet, amelyben magát az adatkezelést végzi, felméri azt a kölcsönhatást, amelyet a drónnal végzett adatgyűjtés tágabb értelemben ebben a környezetben, szűkebb értelemben az érintettek magánszférájában okoz. Az ellenőrzést kockázatértékelés révén hajtja végre, ennek során az adatkezelő mind a korábban azonosított kockázatok fennállását, mind az újak megjelenését vizsgálja. A kockázatértékelés eredményétől függően, az adatkezelő dönt a hatásvizsgálat ismételt elvégzéséről.

⁷ E körben lényeges leszögezni, hogy az ilyen értelmezés gyakorlatias ugyan, de nem találkozik sem a felügyeleti hatóság, sem a korábbi 29-es adatvédelmi munkacsoport ezirányú álláspontjával.

Irodalomjegyzék

- [1] Szűts Zoltán: *Online*. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2018.
- [2] Szabó Endre Győző: *A védelmi lépcső elmélete. A GDPR védelmi szintjeinek elemzése*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2022.
- [3] Dr. Tóth András: *Az ismeretlen technológiák jogi kihívásai* in Klein Tamás – Tóth András: *Technológia jog-Robotjog-Cyberjog* (Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2018., 23. oldal).
- [4] Dr. Békési Bertold, Dr. Bottyán Zsolt, Dr. Dunai Pál, Halászné dr. Tóth Alexandra, Prof. Dr. Makkay Imre, Dr. Palik Máttyás, Dr. Restás Ágoston, Dr. Wüthl Tibor: *Pilóta nélküli repülés*. Szerkesztő: Dr. Palik Máttyás. Második kiadás. Nemzeti Közsolgálati Egyetem, 2013.
- [5] Péterfalvi Attila, Révész Balázs, Buzás Péter (szerk.): *Magyarázat a GDPR-ról*. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2018.